

ЗАКОНОМІРНОСТІ ВИНИКНЕННЯ ТА МЕХАНІЗМ РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКИХ РИЗИКІВ

Анотація. Розглянуто теоретичні засади специфічного впливу ризиків на банківську діяльність, запропоновано підходи до мінімізації банківських ризиків за допомогою ризик-менеджменту, а також удосконалення теоретичних, методичних та практичних засад управління ризиками в банку.

Аннотация. Рассмотрены теоретические основы специфического воздействия рисков на банковскую деятельность, предложены подходы к минимизации банковских рисков с помощью риск-менеджмента, а также совершенствование теоретических, методических и практических основ управления рисками в банке.

Annotation. The paper studies the theoretical basis of specific influence of risks on banking and suggests the approaches to minimizing banks risks through risk management as well as improvement of theoretical, methodological and practical principles of risk management in a bank.

Ключові слова: ризики, депозитний ризик, банківська діяльність, управління ризиками, аналітичне забезпечення оцінювання ризиків у банку, банківський нагляд, ризик-менеджмент.

У банківській справі управління ризиками є одним із фундаментальних напрямів менеджменту. Міжнародна практика доводить, що ефективна система ризик-менеджменту здатна забезпечити високу конкурентоспроможність банку в сучасному ринковому середовищі. Тому дослідження та вдосконалення методики процесу управління ризиками банку є актуальною науковою та практичною проблемою. Обґрунтування методичних засад банківського ризик-менеджменту, визначення його ролі та місця в системі важелів управління сучасним комерційним банком є актуальним напрямом наукових досліджень, створює умови для раціональної організації управлінського процесу, формування адекватного інструментарію оцінювання ризиків та підвищення ефективності і надійності банківської діяльності.

Вагомий внесок у розробку теоретичних положень та методологічних підходів до оцінки й управління банківськими ризиками зробили провідні вітчизняні вчені-економісти: Примостка Л. О., Щербаківа Г. Н., Вітлінський В. В., Герасимович А. М., Дзюблюк О. В., Кириченко О. А., Ковальчук Т. Т., Коротєєва А. В., Міщенко В. І., Мороз А. М., Пернарівський О. В., Попович В. М., Раєвська Т. О., Романенко Л. Ф., Гіленко І. В., С. Роголь, С. В. Сиротен, О. Немой, Лисенок О. В. та ін.

Метою дослідження є розробка методичних рекомендацій щодо запобігання негативним наслідкам у випадку прояву банківських ризиків, а також удосконалення теоретичних та методичних засад процесу управління ризиками у банку і розробка практичних рекомендацій щодо комплексної оцінки ризикованості банків.

Об'єктом дослідження є ризики у діяльності комерційних банків України.

Предметом дослідження є інструментарій, механізми та організація процесу управління банківськими ризиками.

Методологічною основою дослідження є діалектичний підхід і системний аналіз системи ризик-менеджменту в банку. Теоретико-методологічну основу дослідження становить поглиблений аналіз наукових праць вітчизняних і зарубіжних авторів. При вивченні окремих питань використовувалися такі методи, як: індукція і дедукція, аналіз і синтез, порівняння та графічне зображення результатів для оцінки банківських ризиків і вивчення факторів, що впливають на збільшення чи зменшення ступеня ризикованості банківської установи.

Досліджено найбільш важливі проблеми теорії ризик-менеджменту з урахуванням специфіки функціонування об'єкта досліджень, яким є ризики у діяльності комерційних банків України. Проаналізовано погляди вчених на таке поняття, як банківський ризик та уточнено його економічний зміст. Отже, банківський ризик – це об'єктивне явище, пов'язане з імовірністю втрати банком частини своїх ресурсів, недоотримання запланованих доходів, а також потенційною можливістю одержати позитивний фінансовий результат у разі сприятливої кон'юнктури ринку.

За результатами проведеного в роботі дослідження удосконалено класифікацію банківських ризиків у частині поділу зовнішніх і внутрішніх ризиків на ризики, які піддаються кількісній оцінці та ризики, які не піддаються кількісній оцінці [1].

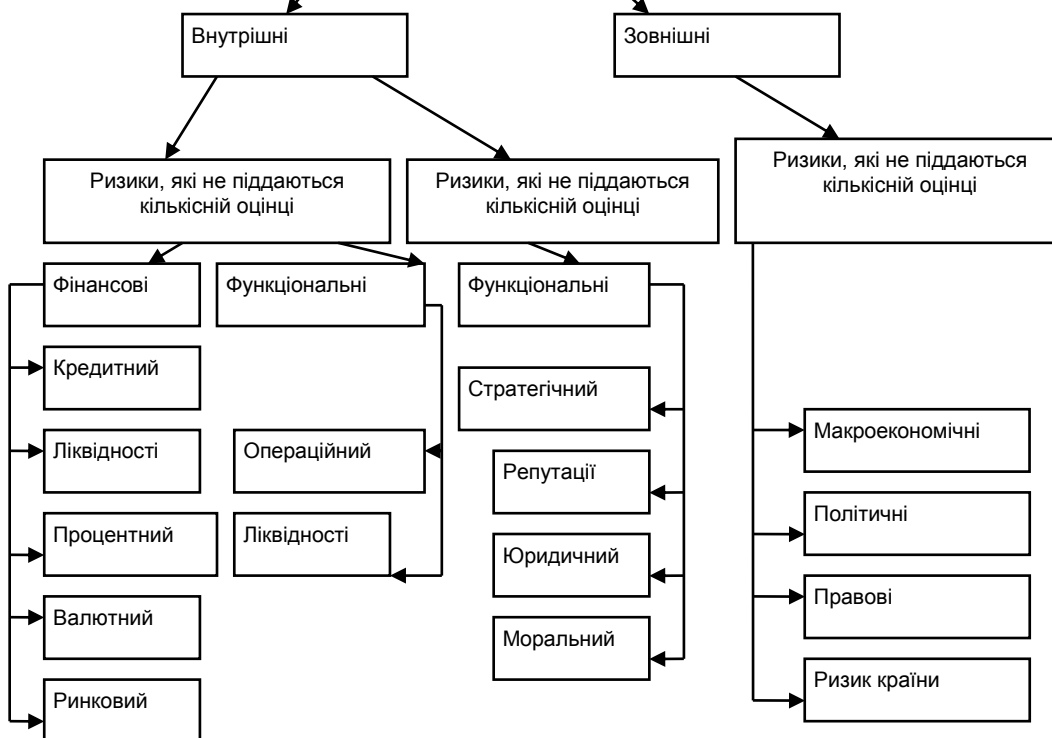

Рис. 1. Класифікація банківських ризиків

Запропонована класифікація банківських ризиків більш повно відображає як вимоги Національного банку України, так і визначає найпоширеніші банківські ризики. Треба звернути увагу на сам процес управління ризиками в банку. Це комплекс заходів, спрямований на визначення

мети та стратегії управління банківськими ризиками, а також виявлення, оцінювання ризиків, порівняння отриманих результатів із встановленими банком лімітами і обмеженнями та контроль за дотриманням визначених банком принципів, стандартів, процедур і положень щодо здійснення такого процесу.

Мета управління ризиками в банку полягає в оптимізації співвідношення між рівнем ризику та очікуваною економічною вигодою, яка є компенсацією за прийнятий банком ризик.

Стратегія управління банківськими ризиками базується на їх мінімізації за умови дотримання прибутковості банку на встановленому (заданому) рівні або в максимізації прибутку за свідомого прийняття і збільшення ризику до встановленої банком граничної межі.

Процес управління ризиками реалізується за допомогою системи ризик-менеджменту, побудова якої в банках є однією з основних складових створення надійних та ефективних систем управління банком. Вона повинна охоплювати банк в цілому – згори до низу, включаючи спостережну раду, вище керівництво, департамент управління і контролю ризику та, звичайно, підрозділи, які безпосередньо здійснюють операції, через які банк наражається на ризики.

Досконалість системи ризик-менеджменту банку значною мірою залежить від вибору інструментів оцінювання ризиків та методів їх урахування у поточній діяльності банку. У процесі формування таких систем, слід поєднати контроль за рівнем банківських ризиків із аналізом фінансових результатів банку, використовуючи адекватний аналітичний інструментарій [2].

Діяльність банків має базуватися на комплексній системі ризик-менеджменту, яка забезпечувала б надійний процес управління фінансовими та операційними ризиками, які тісно пов'язані з ризиком щодо формування депозитів (рис. 2) [3].

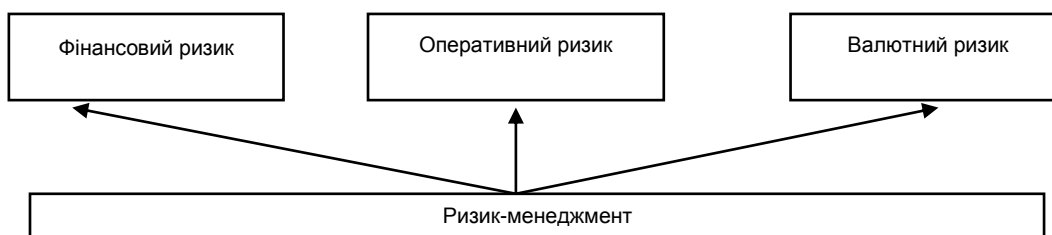

Рис. 2. Взаємозв'язок фінансового, оперативного і валютного ризиків

Управління ризиками має здійснюватися шляхом встановлення безпечного допустимого рівня ризиків відповідно до завдань банку, що сприяє уникненню або зменшенню їхнього впливу на активи, пасиви та капітал банку. Діяльність з управління ризиками банку має здійснюватися через організаційну структуру, яка, враховуючи зміни ситуації та середовища, проходить періодичне уточнення і вдосконалення. Для реалізації комплексного підходу в управлінні ризиками в банку має створюватися спеціалізований підрозділ – Служба ризик-менеджменту. Процес з управління ризиками здійснюватиметься на базі системи внутрішньобанківських нормативних документів. Система ризик-менеджменту включає в себе комплексне вдосконалення етапів ризик-менеджменту: ідентифікацію (виявлення) ризику, кількісну та якісну оцінку (вимірювання) ризику, контроль за ризиком, моніторинг ризику [4].

Оскільки повністю уникнути ризиків неможливо, ними можна і потрібно управляти, знаходити ефективні методи та інструменти, які б забезпечили їхню мінімізацію. Процес управління ризиками є системним і пов'язаним із виявленням та аналізом ризику, розробкою і вжиттям необхідних заходів щодо його зниження та ефективного моніторингу [5].

Якнайповніше управління ризиками можливе за умови розробки стратегії управління, яка має затверджуватися радою банку і включає визначення ризиків та перелік основних завдань управління ними та функціональну структуру такого управління [6].

Основні стратегічні напрями управління повинні опрацьовуватися через програму управління ризиками. Ця програма має передбачати можливість попередження їхнього виникнення і впровадження системи раннього реагування на ризики. І з цією метою при проведенні кожної значної за обсягом операції в банку доцільно впровадити прогноз-систему, за якої на стадії оцінки проекту проводиться всебічне дослідження операції та виявляється комплекс ризиків, що можуть виникнути. Виникнення ризиків на стадії прогнозування операцій дає можливість розробити комплекс дій для попередження виникнення ризиків та управління ними [7].

І, нарешті, банк повинен мати схему дій або положень на випадок надзвичайних ситуацій для прийняття керівництвом оперативних управлінських рішень у разі виникнення надзвичайних ситуацій та обставин, які можуть мати потенційно небезпечні наслідки для фінансової стійкості банку.

Таким чином, вплив широкого кола банківських ризиків підриває надійність банків і рівень довіри населення до банківської системи, який, у свою чергу, збільшує рівень ризиків операцій банків та може призвести до небезпеки переведення рахунку клієнта до іншого банку чи дострокового вилучення вкладу. Значний рівень ризику банківської діяльності спричинений тим, що банк, як специфічний суб'єкт господарської діяльності, діє на перетині фінансових, матеріальних та інформаційних потоків суспільства, що обумовлює необхідність розробки ефективної системи регулювання ризиків різноманітних операцій банків, ураховуючи можливі негативні наслідки настання ризиків як для клієнтів та самих банків, так і для економіки країни в цілому.

Наук. керівн. Мішин О. Ю.

Література: 1. Лисенок О. В. Критичний аналіз та проблеми класифікації банківських ризиків / О. В. Лисенок // Формування ринкової економіки. Міжвід. наук. зб. – Вип. 15. – К. : КНЕУ, 2006. – С. 241–249. 2. Лисенок О. В. Управління ризиками в банку / О. В. Лисенок. – К., 2006. – 267 с. 3. Бондарева О. Г. Закономірності виникнення та механізм регулювання ризиків банку / Бондарева О. Г. – 2011. 4. Банківський менеджмент : навчальний посібник / Кириченко О. А., Гіленко І. В., Роголь С. С. та ін. – К. : Знання-Прес, 2008 – 438 с. 5. Романенко Л. Ризики у банківській діяльності / Л. Романенко, А. Коротеєва // Фінанси України. – 2010. – № 5. – С.121–127. 6. Примостка Л. Економічні ризики в діяльності банків / Л. Примостка // Банківська справа. – 2009. – № 3. 7. Примостка Л. О. Фінансовий менеджмент банку : підручник / Л. О. Примостка. – 2009. 8. Щербакова Г. Н. Аналіз та оцінка банківської діяльності / Г. Н. Щербакова. – К., 2007. – 520 с.